

מגלים עולמות

באור החיים הקדוש

לך לך

עיון בפירוש האור החיים הקדוש מתוך הספר עקבי דרך

עבודת ה' - גזירת מלך

חז"ל (מסכת אבות פ"ה מ"ג) מסרו כי אברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות. לפי מדרש שוחר טוב (תהלים מזמור יח), הנסיון הראשון היה באור כשדים, והשני בציווי "לך לך מארצך".

בתחילת פרשתנו, רש"י הביא את דברי חז"ל אודות ההבטחות הנפלאות של הקב"ה לאברהם אבינו, אם יעזוב את ארצו ומולדתו, ללכת אל המקום שיראה לו:

1. פרשת לך לך, ספר בראשית פרק יב, פסוקים א-ג

לך לך מארצך, להנאתך ולטובתך. ושם אעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד, שאודיע טבעך בעולם. ואברכך, בממון. והיה ברכה, הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ונח, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ.

השאלות המתבקשות, הן:

- מה היה הנסיון הגדול בציווי "לך לך מארצך", כאשר מובטח "מתן שכר בצדה" - וכי קשה לעמוד ב"נסיון" של ציווי ללכת למקום שמובטח בו שכר גדול כל כך.
- מסדרם של עשרת הנסיונות נראה כי הנסיון השני, "לך לך מארצך", היה קשה יותר מהנסיון הראשון למסור נפש בכבשן האש באור כשדים, ותמוה ביותר, האמנם.

בביאור הדברים, סלל האור החיים הקדוש, מסילה בהבנת גדולתו של אברהם אבינו - שעשה את מצוות השי"ת אך ורק בגלל שנצטווה בגזירת מלך, ולא בגלל הנאותיו או רצונותיו.

2. אור החיים הקדוש, שם פסוק ד

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט. להיות שאמר לו ה' הבטחות תועליות הרבה כשילך לו מארצו וכו', אם כן הגם שילך יסבור הרואה כי אין להחזיק לו טובה על זה, שאפילו קל שבקלים כשיראה כל התועליות ימהר ליסע. לזה הודיע הכתוב צדקתו של אברהם, כי מה שהלך, לא לצד ההבטחות האמורות אלא לעשות דבר ה'. ודקדק לומר כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה' ולא כאשר אמר כמו שהתחיל בתחילת הפרשה וַיֵּאמֶר ה', לאמת כדברינו. והוא יש לך לדעת כי כל מקום שיאמר הכתוב דיבור גיד על דבר קשה, והאמירה היא רכה, וכאן הזכיר בתחילת הפרשה (פסוק א) וַיֵּאמֶר ה', לצד שכל הדבר הוא להנאת אברהם. ובמעשה אברהם אמר כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה', פירוש, שעשה הדבר לצד גזירת מלך עליו ולא לתועלת הנמשך לו.

אמנם יש לעיין בכוונת דבריו, האם אברהם אבינו ביטל את הנאותיו והתעלם מהרגשותיו, או שזכה לקיים הנאות הגשמיות אך ורק מפני שכך ציווה ה', ומצאנו בזה חילוקי דעות:

3. רבי פנחס הורביץ, פנים יפות, פרשת לך לך, פרק יב פסוק א

לך לך וגו', פירוש רש"י להנאתך ולטובתך. לכאורה הבטחה זו מיעוט הנסיון, כיון שהבטיח לו שכר גדול על הילוכו. אמנם העיקר בזה כמו שיבואר לפנינו בפרשת העקידה, כי אותן המצוות שאין בהם הנאות הגוף, כמו תפילין וציצית וכיוצא בהם, וכשאדם עושה אותם שכרו לעולם הבא, כמו שאמרו חז"ל (קידושין לט, ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. אבל יש מצוות שיש בהן הנאת הגוף, כמו תענוג שבת ושמחת יום טוב ואכילת קדשים בזמן המקדש, דכתיב (דברים יד, כג) ואכלת לפני ה' אלקיך ושמחת. ובמצוות אלו מסית היצר הרע לכיון בהם להנאת עצמו. וזה אם יזכך עצמו ומחשבתו, שלא יעלה בלבו שום הנאת ושמחת גופו, שלא יהיה ליצר הרע חלק בו אלא לקיים מצות בוראו, כמו שאמרו חז"ל בפרק הריני נזיר (נזיר כג, א) אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן, מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים וגו',

רבי שמחה זיסל ברוידא

ראש ישיבת חברון - שם דרך

נולד בירושלים בכ"ד באדר תרע"ב, למשפחת אחיו של הסבא מקלם. בגיל ארבע עשרה התחיל את לימודיו בישיבת כנסת ישראל בחברון. בשנת תש"ה, התחיל למסור שיעורים יומיים בישיבת חברון, ובט"ז מרחשון תשכ"א, נתמנה להיות אחד מראשי הישיבה, ולמסור שיעור כללי' בהיכל הישיבה.

מלבד שיעוריו העמוקים בסוגיות הש"ס שנלמדו בישיבה, קבע חברותא עם תלמידים, מידי יום, כשלוש שעות לפני תפילת שחרית, בשאר מסכתות הש"ס, ועל כל גליונות הש"ס שלו נכתבו עשרות אלפי הערות קצרות. בנוסף, במשך כשלושים שנה מסר בישיבה שיעור קבוע בפירוש הרמב"ן על התורה. לימים יצאו שיעוריו בסדרת ספרי "שם דרך" על מסכתות הש"ס ועל התורה ופירוש הרמב"ן, ומועדי השנה. כמו כן, ההדיר את פירוש המאירי על מסכת עירובין, שיצא לאור על ידי מוסד הרב קוק.

קורות חייו, סיפורי מופת מדמותו האצילית ומידותיו הנעלות, ראו אור בספר 'נסיון ממלכת התורה'.

משנת תשל"ז היה חבר מועצת גדולי התורה. נפטר בט"ז ניסן תש"ס, ונטמן במרומי הר הזיתים.

לזכר ולעילוי נשמת

הר"ר שמעון (מילר) קנול ז"ל
בן הר"ר צבי ז"ל

ונצואלה - ארה"ב - ישראל
איש תם וישר רודף צדקה וחסד

נלב"ע י"א מרחשון תשע"ב
תנצב"ה

מחשבה נוספת

"אברהם אוהבי" - מעלת העובד את השי"ת מאהבה

דברי אור החיים הקדוש מוסיפים עומק במאמר הנביא ישעיה (מא, ח) כי אברהם אבינו נקרא "אוהב המקום" - "וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּחַדְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֹהֲבִי". ובעקבות דבריו אמרו חז"ל (סוטה לא, א) "רבי מאיר אומר נאמר ירא אלקים באיוב, ונאמר ירא אלקים באברהם. מה ירא אלקים האמור באברהם מאהבה, אף ירא אלקים האמור באיוב מאהבה. ואברהם גופיה מנלן, דכתיב זָרַע אֲבָרְהָם אֹהֲבִי".

וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"י הלכה א-ב) "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא בגללה. ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד, ואין כל חכם זוכה לה. והיא מעלת אברהם אבינו, שקראו הקב"ה אוהבו, לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שציוונו הקב"ה על ידי משה רבנו (דברים ו, ה) וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲלֶיךָ יִכָּבֵד וְלֹא יִשְׂרָאֵל אֲלֵי אֲלֹהִים אֲחֵרִים כִּי מֵעַלְתָּ הָעֹבֵד מֵאֹהֲבָה שֶׁהִיא מֵעַלָּה גְדוּלָה עַד מְאֹד", היא "מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבי, לפי שלא עבד אלא מאהבה".

מעלת העובד מאהבה, מבוארת גם בדברי רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות (שער חשבון הנפש, פרק ג, האופן השמיני) "ומתנאי יחוד הלב במעשה לאלקים, שלא יכוין במעשהו אלא לשמו הגדול. לא מאהבה לשבח בני אדם, ולא מתקווה להם, ולא מיראה אותם, ולא למשוך תועלת ולדחות נזק בעולמו ובאחריתו, כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס".

מדרגה זו עבודת השי"ת מאהבה שהיא "מעלת אברהם אוהבי", מוטעמת על פי מה שכתב אור החיים הקדוש (בראשית יב, ד) בביאור טהרת לבבו של אברהם אבינו, שעלה לארץ ישראל "לצד גזירת מלך עליו ולא לתועלת הנמשך אליו", דהיינו עבודה מאהבה שהיא "עבודת עבד שלא על מנת לקבל פרס".

וממנו יראו וכן יעשו העובדים את השי"ת מאהבה.

שנים שצלו פסחיהן אחד אכלו לשם מצוה ואחד לשם אכילה גסה וכו', וזה יש לו שכר אף בעולם הזה מדה כנגד מדה, שכבש הנאת גופו.

וזה היה עיקר הנסיון באברהם, דאף שהבטיח לו הקב"ה שכר גדול, לא היה מחשבתו לשכר, אלא לקיים מצות הבורא, והיינו דכתיב וַיִּלְךְ אֲבָרָם כְּאִשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה', פירוש לא כיון אלא לקיים מצות הבורא ולא להנאותו.

4. רבי שמחה זיסל ברוידא, שם דרך, פרשת לך לך, חלק הביאורים אות ד

מעלת אברהם אבינו, עליו נאמר (נחמיה ט, ח) וּמִצְאָתָּהּ אֶת לִבְבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָי, היתה בשלימות מעשיו שאפילו את ההנאות הגשמיות עשה בגלל ציווי ה'. וכמו שמבואר בדברי האור החיים הקדוש, שעלייתו לארץ ישראל לא היתה בגלל הברכות החשובות והגדולות, ברוחניות וגשמיות, שכל כך ציפה וייחל להן, אלא מרצון למלא אחר ציווי ה', כלשון הכתוב: "וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה'". וזה היה הנסיון הגדול בציווי "לך לך מארצך" וגו' - אם ישכיל לקיים את הציווי אך ורק בגלל ה"כאשר דיבר אליו ה'" בלי שיתערבו בו ההנאות הגשמיות, ושום סיבה אחרת לא תתפוס את לבבו מלבד ציווי ה'.

ובאמת מדרגה זו בקיום ציווי ה' נעלית ביותר והקושי להגיע אליה רב מאד, שהרי אם יבטל ויתעלם לגמרי מהרגשת ההנאות הגשמיות, הרי לא קיים את החלק הזה של ציווי ה' - "לך לך להנאתך ולטובתך", ובכלל הציווי, שיעשה זה להנאתו ולטובתו. ולהצליח לעמוד בנסיון זה הוא רק כשמתרוממים ומקיימים גם את ההנאות והתועלות הגשמיות אך ורק מפני שכך ציווה ה'.

על פי דברי אור החיים הקדוש, שאברהם אבינו קיים את הציווי "לך לך להנאתך ולטובתך", אך ורק בגלל ציווי השי"ת - יתבאר עניינים נוספים בפרשה:

• ביאור ההבדל בין אברהם אבינו ללוט.

• בשכר עבודת עבד "שלא על מנת לקבל פרס" - זכה לשכר ללא גבול.

• קיבל "שכר פסיעות" - מכיון שהלך לשם שמיים.

5. רבי קלונימוס קלמן אפשטיין, מאור ושמש, פרשת לך לך, ד"ה וילך אברהם

כי אברהם אבינו עיקר תשוקתו היה לעשות רצון ה' יתברך, ולא שם לבו כלל וכלל להבטחת הברכות הגשמיות, רק הלך עבוד כי ציווה ה'. אמנם לוט למה רץ ועל מה רץ, רק בשביל ששמע שהבטיח הקב"ה לאברהם הברכות בממון ובבנים ובשם, נשאו לבו ללכת גם כן, אולי יתברך גם הוא. וכן היה שנתברך בשביל אברהם. וזהו וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', רצה לומר, לקיים מצות בוראו. אבל לוט הלך רק אתו כדי שיתעשר, וזהו וילך אתו לוט כדי שיתברך אתו.

6. רבי מנחם מנדל מקוסוב, אהבת שלום, פרשת לך לך (עמ' כ)

אם האדם עובד את השי"ת על מנת לקבל פרס, יש לשכרו גבול וקצבה. לאפוקי אם הוא עובד את השי"ת שלא על מנת לקבל פרס, רק למען השי"ת ולמען כבוד שם קדשו, אזי אין לשכרו גבול וקצבה. כי כמו שהשי"ת אין סוף, כך לשכרו אין סוף. והנה אברהם אבינו ע"ה עבד את השי"ת שלא על מנת לקבל פרס, רק למען שם קדשו. על כן שכרו הרבה מאד בלי שיעור וגבול.

7. בראשית רבה, פרשה לט, ט (הובא ברש"י בתחילת הפרשה)

אל הארץ אשר אראך, ולמה לא גילה לו, כדי לחבבה בעיניו, וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה.

8. רבי יעקב ישראל קנייבסקי, ברכת פּרָךְ, פרשת לך לך

למדנו שאילו היה יודע אברהם אבינו להיכן הוא הולך, לא היה כל כך שכר פסיעות. ונראה דהיינו טעמא, לפי שאף על פי שכל פסיעה שהולך הוא עושה והולך לקיים מצות הקב"ה שאמר לו לך לך, מכל מקום כבר מעורב בו צד הנאה, מאחר שידוע שבכל פסיעה הוא מתקרב למקום מנוחה, והיה מתערב בזה כעין תערובות של שלא לשמה. מה שאין כן כשאינו יודע להיכן ילך, ואינו יודע אם בהליכתו הוא מתקרב למקום שהשי"ת יראה לו לבסוף, נמצא שאינו עוסק אלא בקיום מצות השי"ת שאמר לו "לך לך אל הארץ אשר אראך", ועל ידי זה יהיה לו שכר פסיעות עצום על כל פסיעה ופסיעה שהיא לשם שמים בלבד.

להרחבת העיון ולשיעור המלא בנושא זה, ראה באתר עולמות, במדור שיעורי האור החיים הקדוש, פרשת לך לך

